

Archeologisch onderzoek in de dorpskern van Hombeek

Archeologische opgraving
Eindverslag - 2017G179

Eke
2018

Colofon

Opdrachtgever: Stad Mechelen,
Departement Facility
Dienst Overheidsopdrachten

Titel: Archeologisch onderzoek in de dorpskern van Hombeek
Archeologische opgraving
Archeologierapport – 2017G179

Status: Definitief

Datum: 31/05/2018

Auteur: N. Vanholme

Kaartvervaardiging: B. Vermeulen

Terreinwerk: H. Van Crombrugge, B. Vermeulen, N. Vanholme

Projectcode: 2017G179

Raaproject: HODO01

Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

Bewaarplaats documentatie: Onroerend erfgoeddepot Mechelen –Depot Rato
Leuvensesteenweg 474
2800 Mechelen (Muizen)

Bevoegd gezag: agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BVBA
Begoniastraat 13
9810 Eke
telefoon: 09/311 56 20 - 0498/44 16 99
E-mail: raap@raap.be

© RAAP België bvba, 2018

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Samenvatting.....	4
1 Beschrijvend gedeelte	5
1.1 Administratieve gegevens	5
1.2 Archeologische Voorkennis	7
1.3 Onderzoeksopdracht	7
1.3.1 Vraagstelling	8
1.1.1 Geplande bodemingrepen.....	8
1.3.2 Randvoorwaarden	8
1.4 Onderzoeksmethodiek	8
1.4.1 Veldwerk.....	8
1.4.2 Afwijkende onderzoeksmethodiek.....	9
1.4.3 Technische specificaties gebruikt materiaal	9
1.4.4 Terreinorganisatie	9
1.4.5 Wetenschappelijke begeleiding	9
1.4.6 Advisering	9
2 Resultaten	12
2.1 Situering van de site	12
2.1.1 Geografische situering.....	12
2.1.2 Aardkundige gegevens	12
2.1.3 Archeologische en historische gegevens.....	14
2.2 Bodemkundige gegevens	17
2.2.1 Profiel 1	17
2.2.2 Profiel 2	18
2.2.3 Profiel 3	20
2.2.4 Profiel 4	21
2.2.5 Profiel 5	23
2.2.6 Profiel 7	25
2.2.7 Algemene bevinding van de bodemprofielen	26
2.3 Beschrijving van de sporen en structuren	28
2.3.1 Vlak 1	28
2.3.2 Vlak 2	1

2.3.3	Vlak 3	10
2.4	Beschrijving van de vondsten	17
2.4.1	onderzoeksmethodiek.....	17
2.4.2	Beschrijving	17
2.4.3	Algemeen.....	19
2.5	Beschrijving van de stalen	20
3	Datering en interpretatie van de site	21
4	Synthese	23
4.1	Beantwoording van de onderzoeksvragen.....	23
5	Assessmentrapport	25
5.1	Gehanteerde methoden, technieken en criteria	25
5.2	Korte beschrijving van observaties en registraties	25
5.3	Beschrijving van het potentieel op kennisvermeerdering	25
5.4	Waardering van het potentieel op kennisvermeerdering.....	26
6	Bibliografie	0
6.1	Uitgegeven literatuur	0
6.2	Onuitgegeven literatuur	0
6.3	Websites.....	0
7	Bijlagen	1

Samenvatting

In opdracht van de stad Mechelen, heeft RAAP België een kleinschalige archeologische opgraving uitgevoerd in de dorpskern van de deelgemeente Hombeek, en dit naar aanleiding van de plannen voor een vernieuwde dorpsinrichting. Het onderzoek vond plaats op het perceel gelegen voor het dorpshuis.

Conform het nieuwe Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 diende bij het stedenbouwkundige vergunningsaanvraag een bekrachtigde archeologie nota te worden aangeleverd. In deze bekrachtigde nota werd een archeologische opgraving geadviseerd. Het archeologisch niveau bevond zich immers vrij ondiep. De realisatie van de aanleg van het voorziene parkje met bijhorende bomen zou hierdoor het bodemarchief deels verstoren. Binnen de geadviseerde zone werden resten van de oude pastorie verwacht. Het doel was om deze resten te registreren en na te gaan of er oudere fases van het gebouw aanwezig waren. De opgraving vond plaats tussen 18/08 en 24/08 2017.

Met het onderzoek was het mogelijk een blik te werpen op de landschappelijke evolutie en opbouw van het terrein, evenals werden resten van verschillende fases van de pastorie aangetroffen.

Het perceel is gelegen op de rand van een verdwenen beekdal, behorend tot de huidige waterloop Leibeek. Landschappelijk gezien evolueerde het perceel van een eerder stabiel en nat milieu naar een dynamisch landschap. Dit resulteerde respectievelijk in veenvorming en helling- en alluviale afzettingen. Door het in cultuur brengen van het perceel ontstond een Ap horizont. Mogelijk was dit gebied in gebruik als weiland en later als tuin. Verschillende puinige ophogingspakketten wijzen erop dat het perceel systematisch werd opgehoogd. Uit geschreven bronnen is gekend dat tot in de 15de eeuw sprake is van overstromingen en ondergelopen kelders van het pastoriegebouw dat er toen al stond.

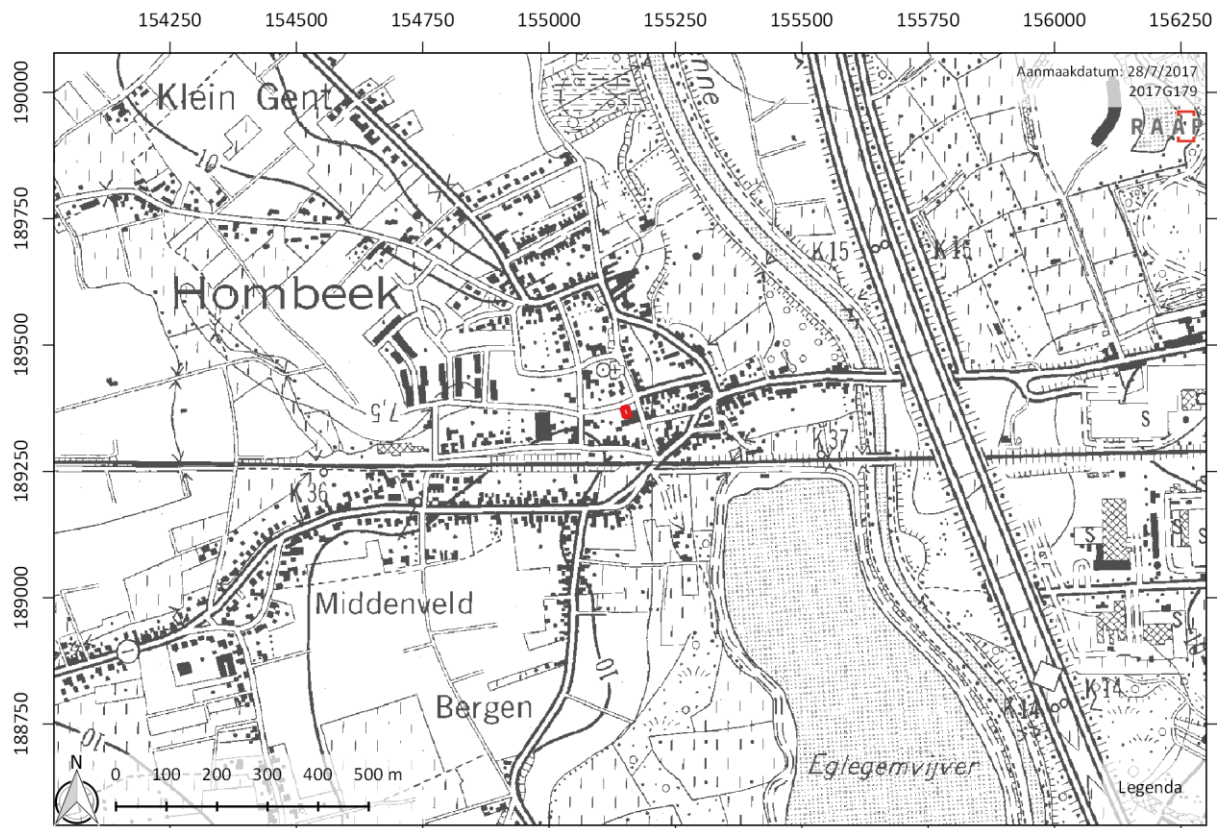
Dit gebouw kende volgens de archiefbronnen heel wat verschillende bouwfases. Dit kende zijn neerslag op het bodemarchief. Het vele muurwerk en de verschillende kelders konden echter niet specifiek aan een bepaalde bouwfase worden gekoppeld. Enkel voor de jongste situatie was het mogelijk de muren en kelders te onderscheiden.

Zoals verwacht werden de resten van de pastorie aangetroffen. Het betrof funderingen en resten van kelders. Er zijn nauwelijks vondsten zoals aardewerk, bot of metaal aangetroffen, en al helemaal geen gesloten contexten uit een bepaalde periode. Hierdoor was het niet mogelijk de materiële cultuur van de bewoner in een bepaalde periode te achterhalen.

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

- *Projectcode Agentschap Onroerend Erfgoed: 2017G179*
- *Type onderzoek: Archeologische opgraving*
- *Onderzoekskader: Archeologische opgraving met een Vergunningsplichtige ingreep in de bodem: eindverslag*
- *Wettelijk Depot / ISBN: D/2018/14.235/2*
- *Opdrachtgever: Stad Mechelen*
- *Initiatiefnemer: Stad Mechelen*
- *Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)*
- *Naam plangebied en/of toponiem: Hombeek – Dorpskern*
- *Adres: Leibekstraat*
- *Deelgemeente: Hombeek*
- *Gemeente: Mechelen*
- *Provincie: Antwerpen*
- *Kadastrale gegevens: Mechelen, Afdeling 5, Sectie A, perceelnr. 149B*
- *Oppervlakte projectgebied: 215m².*
- *Bounding box in lambertcoördinaten (X/Y):*
Zuidwest: X=155143.77, Y= 189357.31
Noordoost: X=155160.27, Y=189378.21
- *Beindatum terreinwerk: 18 juli 2017*
- *Einddatum terreinwerk: 24 juli 2017*

Figuur 1: Situering van het plangebied op de topografische kaart (schaal 1: 15 000). (Bron: AGIV, 2017)

figuur 2 Situering van het onderzochte opgravingsvlak op het kadasterplan. (Bron: www.geopunt.be) (schaal 1: 2000) (www.geopunt.be)

1.2 Archeologische Voorkennis

Volgende studies werden reeds uitgevoerd in of in de onmiddellijke omgeving van het plangebied:

- Een bureauonderzoek en landschappelijk booronderzoek:¹

Het dorp Hombeek is gedeeltelijk gelegen in de vallei van de huidige Leibeek (voormalig de Pastoriebeek genoemd). Binnen deze vallei werden zandige fluviatiele zanden afgezet. Hierop bevinden zich lemige zand- tot zandleemgronden die eolisch zijn afgezet. Het booronderzoek toont eveneens aan dat zich langs het beekdal colluvium bevindt. Het gaat zowel om oud colluvium uit de periode van de laatste ijstijd, als jong colluvium uit de late middeleeuwen of jonger. Rondom de beekvallei liggen hogere kouterruggen. Uit de resultaten blijkt dat de Pastoriebeek lange tijd een vrij verloop kende, en pas vrij laat in de 20ste eeuw werd overwelfd.

De studies wezen op een vrij hoog archeologisch potentieel voor een deel van de onderzochte gebieden.

- Een bureauonderzoek in het kader van de archeologienota ID1710.²

In het kader van de archeologienota werden bijkomende boringen, proefputten en proefsleuven uitgevoerd. Drie proefsleuven werden nabij de huidige pastorie aangelegd en zijn van belang voor dit eindrapport. Het betreft sleuven 3, 4 en 5. In de sleuven 3 en 4 bevond zich een 50 tot 70 cm dik Ap-pakket op de natuurlijke lemig zandige bodem. De Ap kon worden opgedeeld in verschillende lagen, waaronder mogelijk 2 oudere ploeglagen. Enkele kuilen werden in het vlak geregistreerd, evenals een mogelijke loopgraaf.

In sleuf 5 konden puinige pakketten in het profiel worden waargenomen. Daarbij werd ook op beton gestoten. In het vlak zijn muurresten geregistreerd op ca. 40cm onder het maaiveld. Na het uitvoeren van een boring kon op ca. 1,77 m de natuurlijke bodem worden waargenomen. Omwille van deze gegevens werd het advies opgesteld om deze zone aan een verder onderzoek te onderwerpen.

Dit eindrapport is het verslag van deze opgraving.

1.3 Onderzoeksopdracht

Het onderzoek kadert in de herinrichting van de dorpskern van Hombeek langsheen de Leibeek. Op basis van de vooronderzoeken werd een zone afgebakend met een verhoogd archeologisch potentieel. Op deze locatie zou immers de oude pastorie hebben gestaan. De muurresten die tijdens het vooronderzoek werden aangetroffen, zijn hiervan afkomstig.

Het doel van de opgraving was het verwerven van inzicht in het ontstaan en de evolutie van de pastorie en de landschappelijke evolutie van de zone van het dorpsplein, in het bijzonder in relatie tot de Dorpsloop.

De geplande werkzaamheden zullen de resten van de gesloopte pastorie, en zijn voorgangers, in zekere mate verstoren. Ze bevinden zich reeds op een diepte van 40 cm. De geplande werken zullen hier een bodemingreep van ca. 30 cm hebben. Dat betekent dat er slechts 10 cm buffer is tussen de muurresten van de pastorie en de geplande werken. In deze zone wordt ook de aanplanting van

¹ Uitgevoerd door Odin. Ryssaert *et al*, 2016.

² Uitgevoerd door All-Archeo bvba. Reynders, Claessens & Bruggeman, 2017.
(<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/1710>)

bomen voorzien, die een bijkomende bedreiging betekenen voor de aangetroffen archeologische sporen.

1.3.1 Vraagstelling

In het betreffende programma van maatregelen werden volgende onderzoeksvragen gesteld:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de omvang en onderlinge samenhang van de aangetroffen sporen. Kan een fasering onderscheiden worden?
- Kan het onderzoek de gegevens uit het archeologisch vooronderzoek bevestigen of bijstellen?
- Is er materiële cultuur aanwezig die inzicht biedt in het functionele gebruik van de site?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de vorm van het assemblage of de assemblages?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook materiële cultuur?
- Welke analyses dienen uitgevoerd te worden om de kennis over (dit deel) van de site en in bredere zin de regio te verfijnen en/of bij te stellen?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande archeologische kennis van de regio?

1.1.1 Geplande bodemingrepen

Het plein voor het voormalige gemeentehuis wordt heraangelegd. De huidige verharding wordt verwijderd en zal vervangen worden door een parkje. De verstoring is vrij beperkt en is voorzien tot ca. 30cm onder het huidige niveau. Enkel voor het aanplanten van bomen worden grotere plantputten voorzien.

1.3.2 Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.4 Onderzoeksmethodiek

1.4.1 Veldwerk

De opgravingsmethode werd bepaald in het vermelde programma van maatregelen:

Er werd uitgegaan van een site zonder complexe stratigrafie waarbij twee opgravingsvlakken dienden aangelegd te worden; één ter hoogte van de muurresten op ca. 40 cm -mv, en een tweede op ca. 177 cm -mv. De opgraving diende vlakdekkend te gebeuren, maar kon indien gewenst in meerdere werkputten plaatsvinden.

1.4.2 *Afwijkende onderzoeksmethodiek*

Er werd afgeweken van de vooropgestelde strategie door de aanwezigheid van muurresten in verschillende niveaus. Hierdoor werden op verschillende plaatsen drie opgravingsvlakken aangelegd. Dit gebeurde evenwel niet voor de volledige werkput. Wegens de aanwezigheid van opvallend dikke puinpakketten en onderliggend colluvium werd tijdens het terreinwerk beslist om het onderzoek niet over het volledige oppervlak tot op de natuurlijke bodem uit te voeren. De reden is enerzijds de voorziene beperkte impact van de werkzaamheden, waarbij slechts verspreid enkele meerjarige bomen zullen worden aangeplant. Anderzijds werden onder het colluvium geen sporen verwacht (dit was eveneens de conclusie van het vooronderzoek van het tegenoverliggende terrein, waar eveneens colluvium werd aangetroffen).

Ook de zone die werd geadviseerd kon niet in zijn geheel worden onderzocht, en dit door de aanwezigheid van werfketen, een stelling en een torenkraan. Deze waren aanwezig in functie van de restauratie van het voormalig dorps huis. In samenspraak met de opdrachtgever en de bouwheer bleven deze staan en werden de grenzen van het opgravingsvlak verlegd omwille van stabiliteits- en veiligheidsredenen rond de toren kraan en de stelling.³ Op deze manier verkleinde het opgravingsvlak van 396m² tot 215m².

1.4.3 *Technische specificaties gebruikt materiaal*

De registratie gebeurde door middel van de databank Odile. Hierin zijn alle sporen en vondsten opgenomen. De opmetingen werden verricht door middel van een GPS.

1.4.4 *Terreinorganisatie*

Het terreinwerk werd uitgevoerd van 18 tot 24 juli 2017. Het team bestond uit:

- Erkend Archeoloog: RAAP België
- Veldwerkleider: N. Vanholme
- Assistent-archeoloog: H. Van Crombrugge, B. Vermeulen
- Aardkundige: F. Philipsen

De weersomstandigheden waren algemeen gunstig. Dit op enkele buien na.

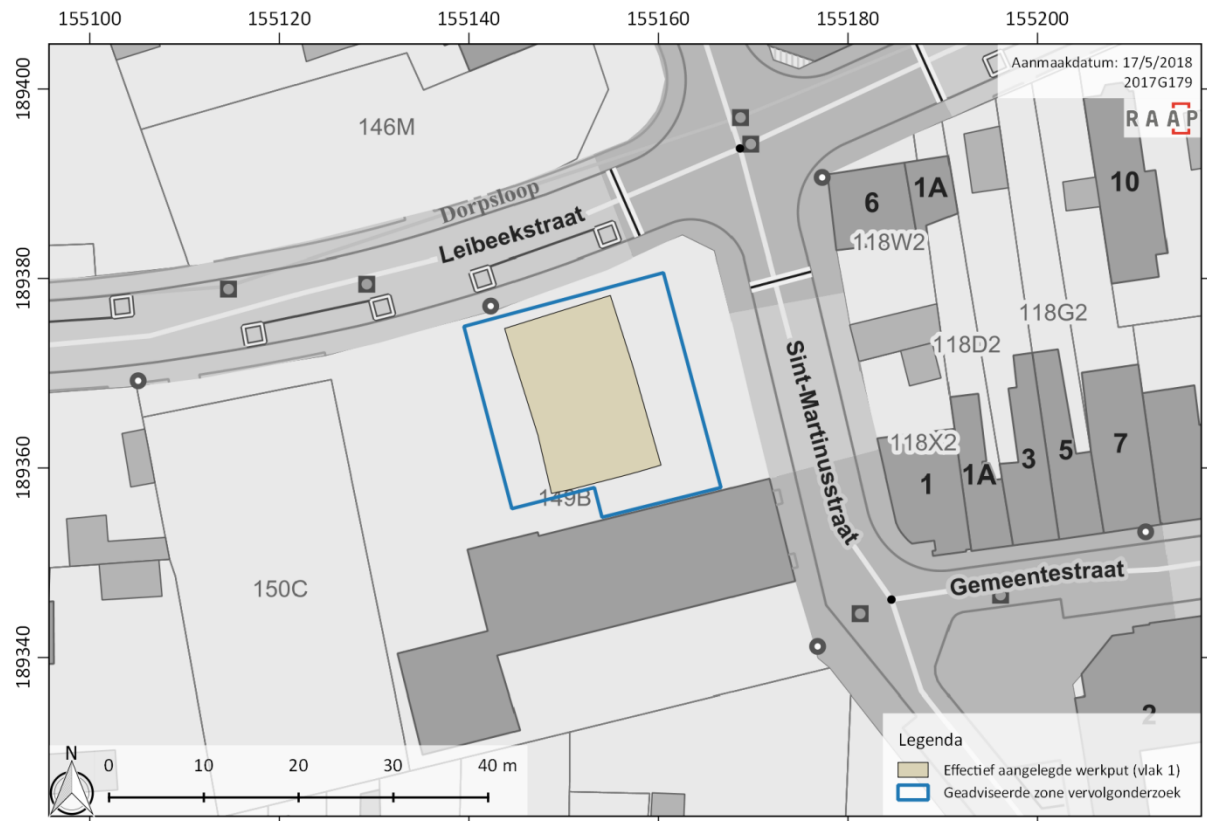
1.4.5 *Wetenschappelijke begeleiding*

- Bart Robberechts (Stad Mechelen)

1.4.6 *Advisering*

- Paul Behets (heemkundige): aanleveren van foto's en documentatie.

³ Intern verslag van de startvergadering van 26 juni 2017.

Figuur 3: De geadviseerde zone voor archeologisch vervolgonderzoek ten opzichte van de effectief aangelegde werkput (schaal 1:1.000, bron: Geopunt, Reyns, et al, 2017).

figuur 4 Overzicht van het terrein voor de aanvang van de werken, genomen vanuit de noordoosthoek. Links bevinden zich werfketen, rechts een torenkraan. Op die manier werd het te onderzoeken oppervlak beperkt tot de beschikbare ruimte.

figuur 5: Projectie van het plangebied / aangelegde werkput op het kadasterplan (schaal 1:1.000, bron: Geopunt, AGIV).

2 Resultaten

2.1 Situering van de site

Onderstaande items kwamen reeds ruim aan bod in de archeologienota. In dit eindverslag worden de algemene gegevens kort vermeld.

2.1.1 Geografische situering

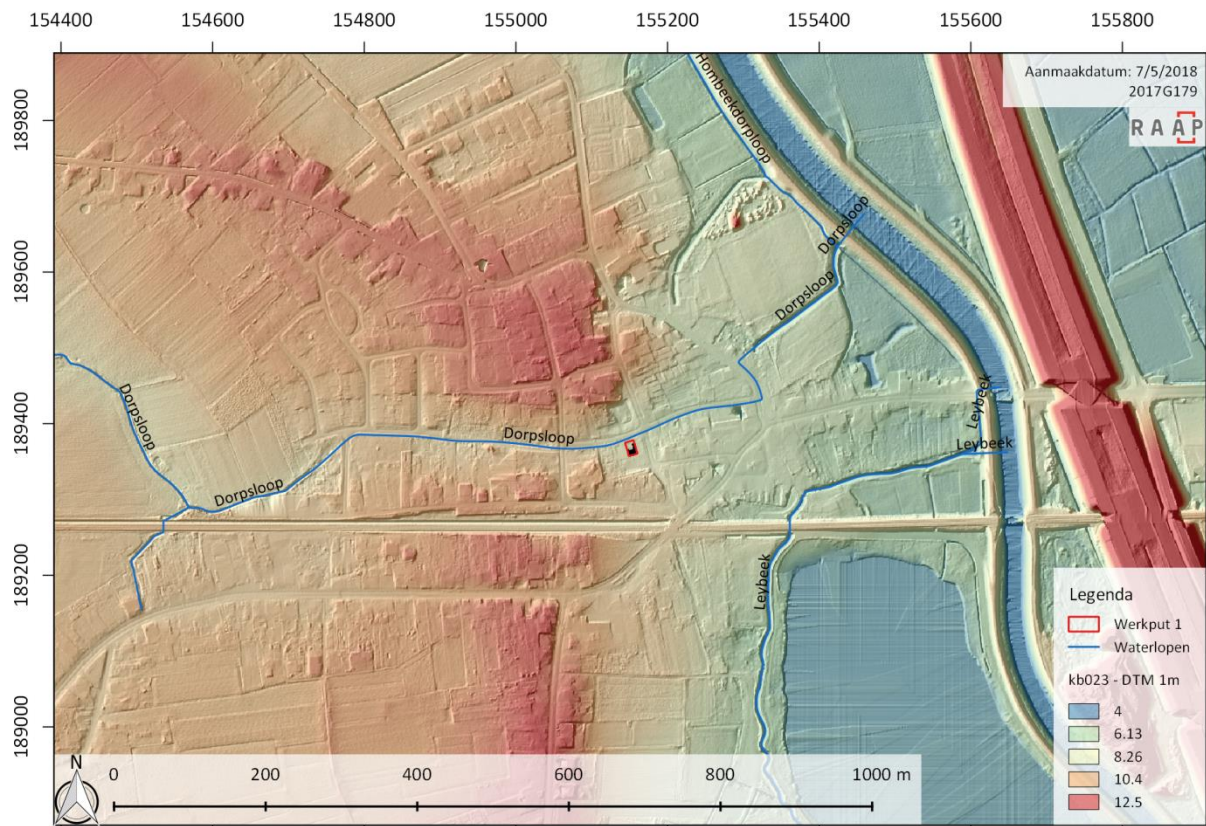
De zone die is onderzocht bevindt zich tussen de overwelfde Leibeek en het voormalige gemeentehuis van Hombeek (gem. Mechelen). Meer bepaald op de hoek met de Sint-Martinusstraat.

2.1.2 Aardkundige gegevens

Het plangebied bevindt zich in de trechtervormige beekvallei van de Leibeek. En dit op 400m van de monding met de Zenne. De bodemopbouw bestaat volgens de Quartairgeologische kaart uit fluviatiele afzettingen met hierop eolisch afgezet materiaal, namelijk lemig zand. Hierop kunnen colluviale pakketten aanwezig zijn, wat nabij de beek wel wordt verwacht.

Uit het bodemonderzoek dat in 2016 is uitgevoerd, werd ter hoogte van het gemeentehuis puin aangetroffen. Dit hoeft aangezien de ligging van de verdwenen pastorie niet te verwonderen. Ten westen ervan werd een AC-profiel geregistreerd. De proefsleuven 3 en 4 die in functie van de archeologienota werden geplaatst toonden aan dat de Ap horizont uit meerdere pakketten bestond.

Topografisch bevindt het terrein zich op ca. 8m TAW. Uit het digitaal terreinmodel kan worden afgeleid dat het terrein werd afgegraven. Het zuidelijke deel volgt niet het natuurlijk verloop van het natuurlijke landschap.

figuur 6: Ligging van het opgravingsvlak in het ruime landschap (Projectie op het DTM, raster 1m) (bron: agiv.be)

figuur 7: Detail van de ligging van de werkput op het DTM (raster 1m); Het terrein lijkt in het zuiden te zijn afgetopt. (bron: agiv.be)

2.1.3 Archeologische en historische gegevens

Zowel de historische bronnen als de proefsleuven duiden op de aanwezigheid van de pastorie en haar mogelijke voorgangers op dit perceel.

Uit een publicatie van De Ridder uit 1934 kan een korte geschiedenis van de pastorie worden geschetst:⁴

- Wanneer het eerste gebouw er stond is niet gekend. Er is voor het eerst sprake van een woning in **1481**. Uit de bronnen is duidelijk dat het op een lage, natte plaatst nabij de Zennebeek was gelegen. Vaak stonden in de winter de kelders onder water.
- In **1550** zou het gebouw in goede staat zijn. Echter in de laatste helft van de 16de eeuw wordt het gebouw geplunderd en brandt het af. Jarenlang bleef het in ruïne en onbewoond.
- In **1618** wordt besloten het gebouw te herstellen. Dit resulteert in een gebouw met gelijkvloerse verdieping met twee beneden plaatsen en een zolder.
- Een eeuw later, rond **1708** wordt er een extra verdieping op gebouwd.
- In **1746** wordt melding gemaakt over de beperkte ruimte in het huis en de slechte funderingen en muren, voornamelijk in de oostzijde. Daarop werd aan de oostkant een uitbreiding aangebouwd. Hiervan is het lastenboek bewaard gebleven.
- In **1860** zou tegen de voorgevel een voorbouw worden opgericht.
- Uit de archieven is uit **1871** een aanbestedingsdossier gekend voor veranderingen en verbeteringswerken aan de pastorie. In het aanbestedingsdossier is onder meer sprake van de afbraak van de bakoven en 'het gemak'. Ook dienden er heel wat graafwerken te gebeuren.⁵
- In **1967** wordt de pastorie afgebroken.

⁴ De Ridder, 1934.

⁵ Rijksarchief Antwerpen, Provinciaal bestuur van Antwerpen, Reeks B, nr.555. Met dank aan dhr. P. Behets)

figuur 8: Voorgevel van de pastorie. Datum opname onbekend. (Foto verkregen via dhr. P. Behets).

figuur 9: Achtergevel van de pastorie. Datum opname onbekend. (Foto verkregen via dhr. P. Behets).

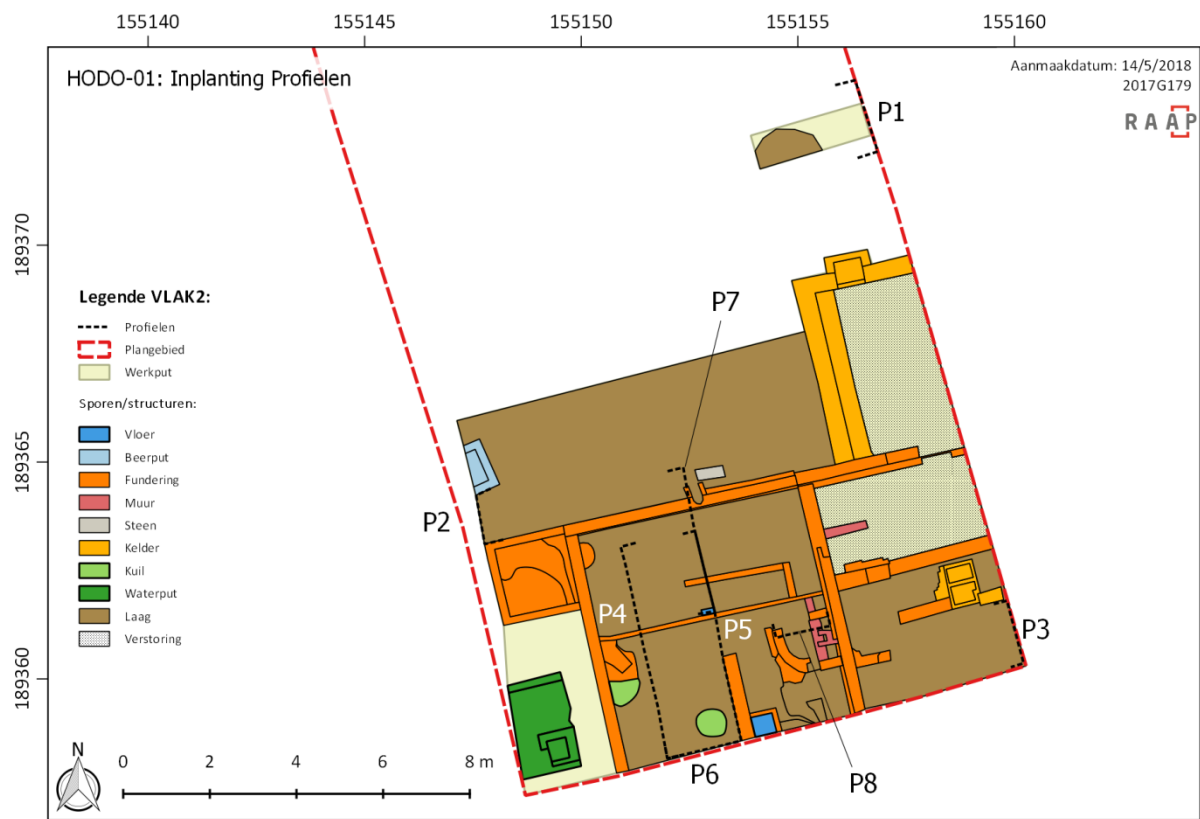

figuur 10 Figuratieve kaart uit 1700 met de afbeelding van de kerk en daarboven de Leibeek en pastorie (groene pijl), uit het Kaartboek van Grimberg (Ryssaert et al 2016, 25, fig. 15)

2.2 Bodemkundige gegevens

In het totaal zijn er 8 profielen geregistreerd. Ze zijn bijna allemaal totaal verschillend. Tegenover elkaar geven ze een goed beeld weer over het algemene oorspronkelijke verloop van het terrein.

Op het terrein kregen de profielen een nummer van 1 tem 8. In de databank (Odile) werden ze opgenomen als 'vlakprofielen' 101 tem 108. De lagen in de profielen kregen elk een apart spoornummer.

figuur 11: Plan met aanduiding van alle geplaatste profielen op vlak 2 (schaal 1:175, bron: RAAP).

2.2.1 Profiel 1

Tegen de oostzijde van de werkput werd een eerste profiel uitgezet. Dit vertoonde een gelaagd puinig pakket van ca. 120cm dik. De onderste laag bevatte minder puin dan de lager erboven. Het ging hier mogelijk om een oude Ap horizont die ooit als 'tuingrond' of akkerlaag kan hebben gefunctioneerd (S63). De grens met de onderliggende C horizont was vrij scherp. De natuurlijke bodem (S64) was reducerend fijn zandleem en sterk gelaagd. Het betrof colluvium en/of alluvium.

Bij het aanleg van het profiel werd in vlak een venige laag aangesneden, op 5,60m TAW (S20). Deze wijst op een tijdelijk natte periode waardoor veenvorming mogelijk was. Een controleboring in deze laag toonde aan dat deze venige laag ca. 50cm dik was. Daaronder bevond er zich wat minder humeuze laag van ca. 35 cm dik. Mogelijk ging het om inspoeling van humeuze partikels. De groenig blauw, lemigzandige laag hieronder is eolisch afgezet materiaal. Deze bevond zich op 4,5m TAW. In het onderste gedeelte zaten zich heel wat plantenwortels.

figuur 12 (links): Profiel 1, oostzijde van de werkput. Op de colluviale/alluviale reducerende natuurlijke bodem liggen verschillende puinige ophogingspakketten.

figuur 13 (rechts): venig pakket onder de colluviale/alluviale afzetting.

figuur 14: boring doorheen het venig pakket (S20).

Deze opeenstapeling van verschillende lagen wijst duidelijk op de genese van deze beekvallei, waarbij afwisselend materiaal wordt afgezet (al dan niet alluviaal of colluviaal), er een periode is van stagnatie waarbij veenvorming mogelijk is, waarna opnieuw lemigzand materiaal wordt afgezet.

Door de scherpe grens tussen de verschillende pakketten blijkt dat er ook materiaal werd afgespoeld. De eerste antropogene laag werd wellicht aangebracht om het terrein te nivelleren waardoor de beek geen vrij spel meer had op het terrein.

2.2.2 Profiel 2

Een tweede profiel werd uitgezet tussen twee muren van beerputten (S43 en S49). In tegenstelling tot de insteek van beerkuil S43 was deze van S49 zeer moeilijk af te lijnen. De verkleuring die hier aanwezig was nabij deze kuil kan te wijten zijn aan afzetting van mineralen ed..

Dit profiel toonde hoe ook hier verschillende ophogingspakketten de natuurlijke bodem afdekken. Net zoals in profiel 1 ging het voor de eerste lagen wellicht om het nivelleren en bouwrijp maken van het terrein (S82).

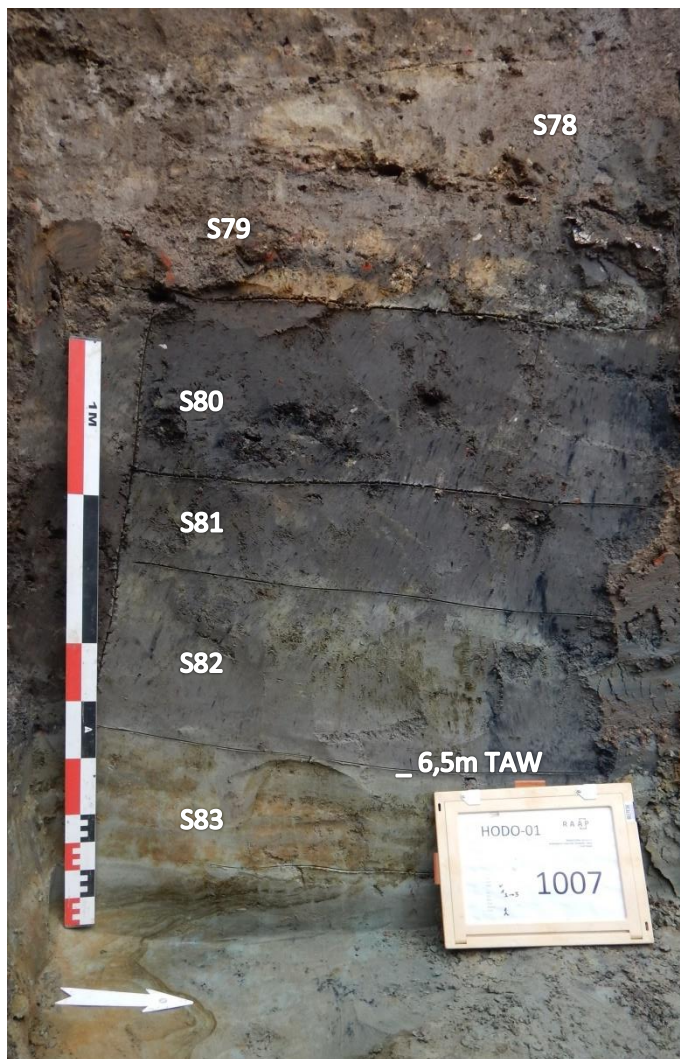

figuur 15: Profiel 2, bodemopbouw en stratigrafie van de westelijke zijde van de werkput. Onder een meter dik ophogingspakket bevond zich mogelijk een oude tuinlaag (Ap), met hieronder mogelijk resten van een colluviumpakket. Het hele pakket stond sterk onder invloed van twee flankerende beerputten.

De volgende lagen werden in profiel 2 geregistreerd (van boven naar onder):

- een gemengd beigebruin puinig pakket (S78 en S79)
- een homogeen donkergrijze met weinig bouwpuin, mogelijk een voormalige 'tuinlaag' (S80)
- een tussenlaag waarbij S80 vermengd is met de onderliggende S82 (S81).
- een lichtgrijze zandlemige laag met wat houtskool, geen bouwpuin maar wel veel fosforafzetting (groenen kleur) afkomstig van de omliggende beerputten.
- een gelaagde natuurlijke bodem waarbij lemigzandige lagen zich afwisselen met gereduceerde, meer kleiige laagjes. Het is niet duidelijk of hier colluvium aanwezig was. De laagjes binnen S83 kunnen evengoed wijzen op een fluctuerende grondwatertafel. Ook hier was er groenige fosforafzetting aanwezig die wees op afzetting van mineralen afkomstig uit de omliggende beerputten.

De bovenzijde van de natuurlijke bodem lag op ca. 6,5m TAW.

figuur 16: Detail van profiel 2 met aanduiding van de verschillende lagen.

2.2.3 Profiel 3

Dit profiel werd in de zuidoostelijk hoek van de werkput geplaatst. Slechts twee lagen zijn hier van belang: als eerste de natuurlijk bodem. Deze was zandig leem en geoxideerd. Er was geen gelaagdheid waardoor het geen colluvium betrof. De tweede laag was een dik puinig pakket. De grens tussen beide was zeer scherp. Het ging wellicht om de uitgraving van de bouwput voor het bestaande gemeentehuis.

figuur 17: Profiel 3, gezet in de zuidoosthoek van de werkput. Het terrein is hier duidelijk afgetopt. Daarop vindt er zich een ophogingspakket waardoor opnieuw een uitgraving zit.

2.2.4 Profiel 4

Profiel 4 werd geregistreerd na de aanleg van vlak 3 en bevatte naast heel wat muurwerk ook een bodemprofiel. In dit profiel waren twee lagen aanwezig: de natuurlijke geoxideerde bodem met wat ijzervlekken (S64), en een grijze laag met groene vlekken en houtskoolspikkels (S63). De grens tussen beide was scherp.

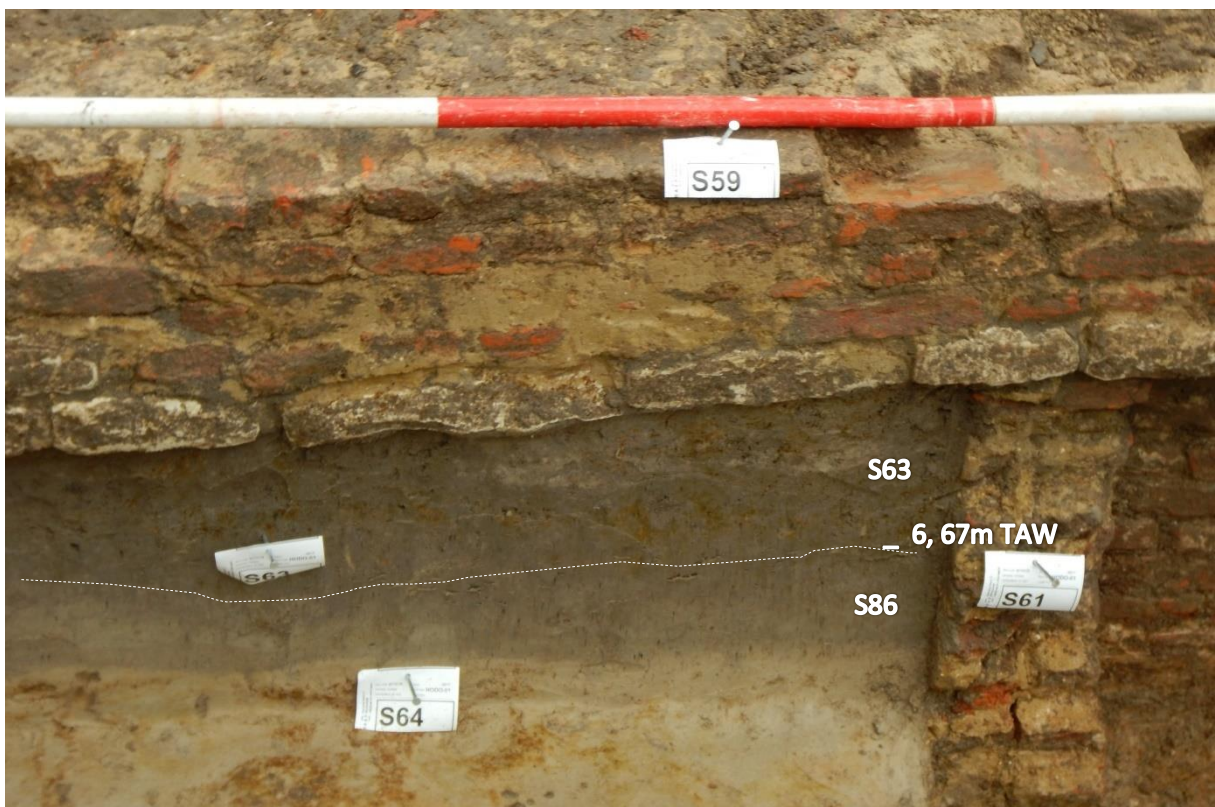
Ondanks geen duidelijke begrenzing, kon het grijze pakket worden onderverdeeld in twee lagen:

- De grijze, gereduceerde Ap horizont als bovenste laag. Deze bevatte wat houtskoolspikkels en had een groene schijn. Het ging om de oude tuin- of landbouwlaag (Ap)
- Daaronder lag een dunne laag (S86). Deze werd pas tijdens de verwerking herkend en kreeg het spoornummer S86. Zowel door de vergelijking met het spoor dat in profiel 5 werd geregistreerd, als de scherpe aflijning, deed sterk vermoeden dat het hier een oude uitgraving betrof, een antropogeen, niet nader te beschrijven spoor (zie *infra*).

De diepte van dit spoor lag op ca. 6,67m TAW. De diepte van de oude Ap horizont bevond zich op ca. 6,77m TAW.

figuur 18: Profiel 4 met aanduiding van het bewaarde bodemprofiel tussen het muurwerk.

figuur 19: Detail van het bodemprofiel van profiel 4. De witte stippellijn geeft de scheiding weer tussen de oude Ap horizon en het spoor S86. Deze lag op een diepte van 6,67m TAW.

2.2.5 Profiel 5

Profiel 5 werd aangelegd tijdens het verdiepen naar vlak 3. Het profiel bevond zich parallel aan profiel 4. Met dit profiel werd er een zicht verkregen op verschillende muurresten en pakketten. Hierbij werd ook een deel van een bewaard bodemprofiel geregistreerd. Dit was sterk gelijkaardig van dat van profiel 4. De oude Ap lag er op een diepte van 6,90m TAW. Deze was grijs met een groene schijn. Plaatselijk komen witte zandige vlekken voor.

De Ap dekte twee andere sporen af. Het ging enerzijds om spoor S86, waarvan de scherpte van de aflijning overeenkwam met deze die werd waargenomen in profiel 4. Het ging dus wellicht om dezelfde spoorvulling, al werd deze niet waargenomen in het vlak tijdens het uitgraven. Anderzijds gaat het om lichtgrijs spoor dat naar het noorden toe dikker werd. Ondanks dit niet daadwerkelijk kan worden aangetoond, kan het hier om de aanzet van het colluviumpakket gaan.

Een lokale verdieping ter hoogte van het puinpakket S66 liet toe de natuurlijke bodem te evalueren. De grote uitgeloopte en aanrijningsvlekken (zonder en met Fe-mineralen) wijst op een fluctuerende grondwatertafel.

figuur 20: Zicht op het volledige profiel 5, aangelegd bij het verdiepen naar vlak 3. Centraal kon een bodemprofiel worden geregistreerd.

figuur 21: Bewaard bodemprofiel in profiel 5. Onder de puinlaag bevindt zich een oude akker- of tuinlaag (S63). Mogelijk wijst het lichtgrijs/beige pakket op de aanzet van colluvium (S901). Links is een apart spoor (kuil) aanwezig.

figuur 22: Natuurlijke bodem in profiel 5 met aanwezigheid van Fe-vlekken, ontstaan door fluctuerend grondwater.

2.2.6 Profiel 7

Dit profiel lag eveneens parallel met profiel 4, en quasi in het verlengde van profiel 5. Door de aanwezigheid van een puinkuil (S66) en een kelder (S67) werd de natuurlijke bodem hier dieper verstoord, en dus ook het profiel dieper aangelegd.

Ten noorden van de kelder waren nog enkele natuurlijke afzettinglagen aanwezig. Het ging om de eolisch afgezette zandleem met lichtoranje kleur. Plaatselijk was deze volledig uitgeoogd. Hierop ligt een lichtgrijs pakket dat onderaan een gelaagdheid vertoont. Het gaat om alluviaal en/of colluviale afzetting. Het pakket bevat relatief veel Fe-spikkels. De laag werd benoemd met S68. Tussen deze laag en de muur/vloer van de kelder was er vaag een bijkomende laag zichtbaar (S85). Deze verschilt enigszins van kleur met S68. Het is niet duidelijk of het ook een opgeworpen tuin- of akkerlaag betreft, het slechts de onderzijde van deze laag betreft, of dit kleurverschil te wijten is aan bodemkundige fenomenen. Er is geen scherpe grens aanwezig. Deze laag is ook aanwezig in vlak 2.

figuur 23: Vlak 3 met aanduiding van profiel 7.

figuur 24: Deel van profiel 7 met aanduiding van het colluviumpakket (D68) op de natuurlijk bodem 5MB). Mogelijk is S85 een recent van de oude Ap horizont. De bovenste laag van de MB bleek sterk uitgelopen.

2.2.7 Algemene bevinding van de bodemprofielen

Door het reeds uitgevoerde landschappelijke onderzoek door middel van een bureau- en een booronderzoek werden reeds heel wat gegevens met betrekking tot het oorspronkelijke landschap beschreven. De gegevens uit dit archeologisch onderzoek zijn dus niet vernieuwend, maar wel aanvullend en/of bevestigend.

- De oude beekvallei wordt gekenmerkt door een gelaagd pakket dat bestaat uit alluviale afzetting, veenvorming en colluvium. De begrenzing van dit pakket bevond zich centraal in de werkput. Het wijst op het dynamisch landschap van deze beekvallei waar afwisselend materiaal werd afgezet en afgespoeld.

- Het verschil in diepte van de grens tussen de natuurlijke bodem en de oude 'tuin-/akkerlaag' wijst op de aanwezigheid van de helling op het moment dat het perceel als tuin- of landbouwgrond in gebruik wordt genomen.

De oude Ap horizont lag in de verschillende profielen op een diepte van:

P1= 6,45 m +TAW

P2= 6,5m +TAW

P4= 6,77m +TAW

P5= 6,84m +TAW

Over een afstand van ca. 10m was er een hoogteverschil van ca. 0.4m.

- Het noordelijke deel van het terrein werd door middel van heel wat puinpakketten opgehoogd. Dit gebeurde mogelijk niet in één beweging maar in verschillende fases. Het zuidelijke deel daarentegen werd afgetopt. Op deze manier is het perceel volledige genivelleerd.

2.3 Beschrijving van de sporen en structuren

Hieronder worden de drie aangelegde archeologische vlakken en aangetroffen sporen beschreven.

2.3.1 Vlak 1

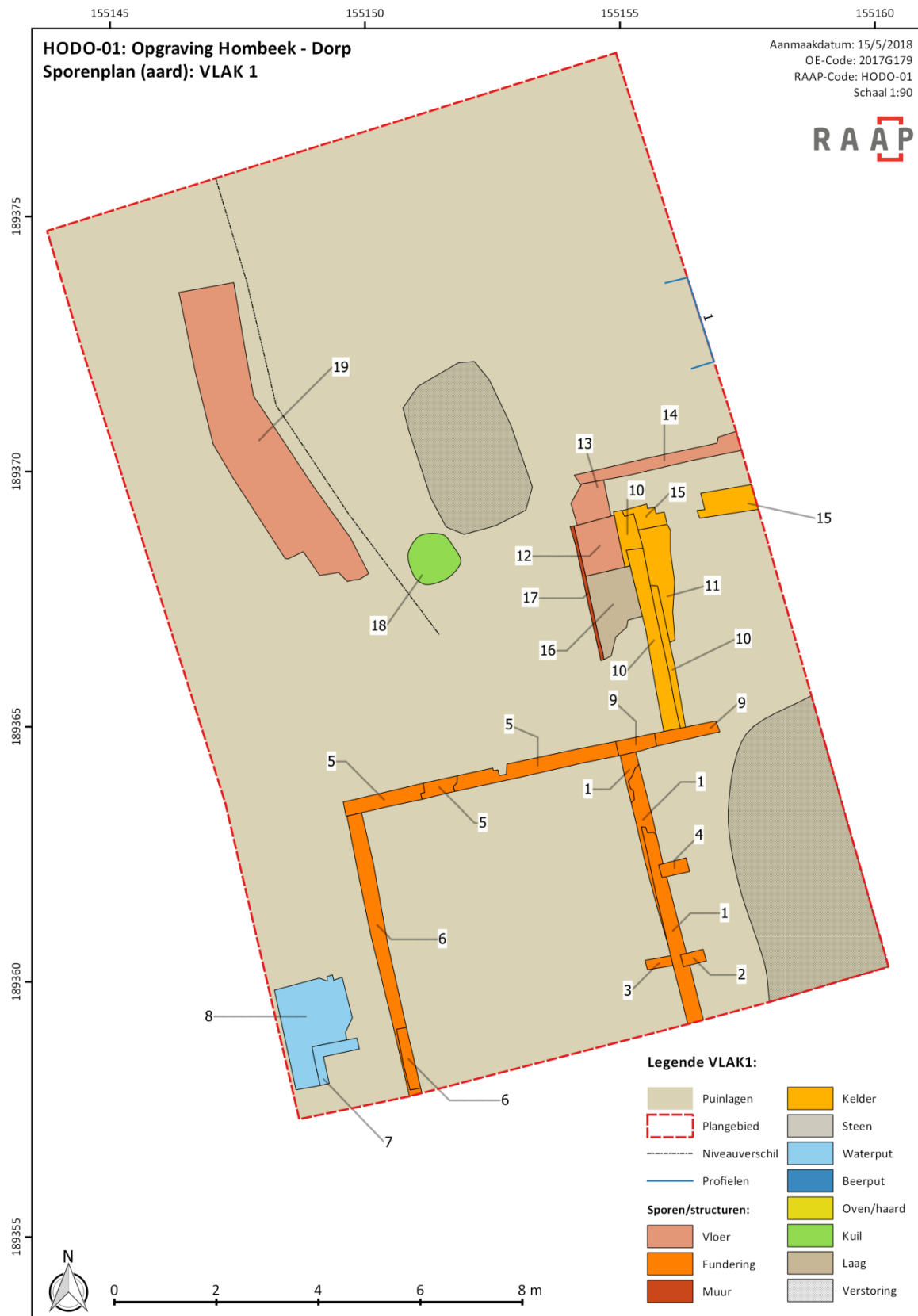
Het eerste opgravingsvlak werd aangelegd overheen de volledige werkput (figuur 25, figuur 26). Het bevond zich op ca. 40 cm -mv. Dit was de aangegeven diepte in het vooropgestelde programma van maatregelen. In dit vlak werden een reeks haaks gelegen muren geregistreerd, alle behorend tot eenzelfde gebouw (de pastorie) en opgetrokken in baksteen en kalkmortel of bastaardmortel. Het gebruik van verschillende mortels wees op verschillende bouwfases. De kleine muurtjes met spoornummer 2, 3, 4 die haaks op muur S1 zijn gelegen, zijn mogelijk restanten van een haard die aan twee zijden van de muur was gelegen.

In de zuidwesthoek bevond zich een gewelf (S7 en S8), wat achteraf een restant van een citerne bleek te zijn. De vlakken tussen de muren waren opgevuld met pakketten uit matig grof tot grof puin vermengd met zandleem.

Ten noorden van de muurresten werd een tuinpad in bakstenen geregistreerd (S9). Eveneens zijn twee kleine vloertjes waargenomen: een eerste in baksteen (S12), daartegen één in tegels met bloemmotief (S13) (zie lager: 2.4).

figuur 25: Overzicht van de werkput, vlak 1.

figuur 26: Opgravingsvlak 1 met aanduiding van de sporen en het profiel 1 (schaal 1:90, bron: RAAP).

figuur 27: Vlak 1, zicht op de sporen centraal in de werkput. Rechtsboven werd een vloer vrij gelegd, deel in baksteen, deels met tegels met floraal motief.

figuur 28: Vlak 1, zicht op het vrijgelegd tuinpad in baksteen.

2.3.2 Vlak 2

Het tweede vlak werd niet over de volledige werkput aangelegd (figuur 29, **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Het noordelijke deel was immers de tuinzone. Hier had profiel 1 gewezen op verschillende puinpakketten op een oude Ap horizont. Omwille van de nabijheid van de beek werd de kans om oude (prémiddeleeuwse) bewoningssporen als onbestaande geacht. Omwille van deze reden werd besloten dit deel niet verder te onderzoeken. Er werd slechts plaatselijk verdiept in functie van de registratie van profiel 1 en het onderzoek van het veen. Voor de aanleg van een tweede vlak werd gefocust op het zuidelijke deel waar er muurwerk aanwezig was.

figuur 29 Overzicht van de werkput, vlak 2

figuur 30: Opgravingsvlak 2 met aanduiding van de sporen en profiel 2 (schaal 1:70, bron: RAAP).

Binnen het gebouw leverde dit in de oostzijde twee kelders op. De aanwezigheid van zeer grof bouwpuin en plastic gaf aan dat deze werden gedempt bij de afbraak van de pastorie (in 1967). Daarnaast was er een grote hoeveelheid grondwater aanwezig dat gevat zat tussen het grove puin. De kelders werden zodus niet volledig uitgegraven maar enkel in vlak en fotografisch geregistreerd.

De meest noordelijke kelder had een uitsprong naar de straatzijde toe. Het betrof een keldergat (S50/51). Een klein deel van het gewelf was nog bewaard (S11).

De tweede kelder moet eveneens een overwelfing hebben gehad. De ruimte bevatte in het westen een korte scheidingsmuur. In het zuiden was een kleine ruimte aanwezig dat verticaal in twee was verdeeld (S22). Het waren wellicht opslagruimtes. Van twee kleinere gewelven ten oosten ervan blijft de functie onduidelijk (S23). De beide kelders stonden in verbinding met elkaar. De binnenzijde was bepleisterd. De opbouw gebeurde voornamelijk met kalkmortel, al waren er herstellingen in bastaardmortel (kalk +cement) en cementmortel aanwezig.

figuur 31: Zicht op de noordelijke kelder met keldergat. Rechts is de aanzet van het gewelf bewaard. Achter de kelder is de tweede kelder zichtbaar.

figuur 32: Zicht op de kleinere ruimtes aansluitend op de zuidelijke kelder. Recht is de aanzet van een gewelf zichtbaar, evenals een steunmuur.

Centraal kwamen in vlak 1 verschillende dunnere muurtjes aan het licht (S29, S43, ...). Het ging wellicht om later geplaatste tussenwanden.

Enkele kortere muurtjes, haaks op de funderingen van de hoofdmuren, wezen zoals vermeld mogelijk op de fundering van haardboezems (S2, 3, 4). Bewaarde reducerend gebakken klampsteentjes zijn hiervan nog getuigen (S46) (figuur 33).

Onder deze haardstructuur bevond zich S52. Het betreft een stuk muur in baksteen waarvan de functie niet duidelijk is. Mogelijk gaat het om een steunmuur in functie van de haard. Al kon het evengoed gaan om een niet verwijderd deel van een oude fase van de pastorie. Bij het verdiepen naar vlak 3 bleek deze muur slechts 3 stenen diep te zijn bewaard (figuur 34).

figuur 33: zicht op de plaats van de haard (langs beide zijden van de muur (S1)) met nog enkele bewaarde grijze klampsteentjes.

figuur 34: Fundering S52: Mogelijke als steunmuur voor de haard.

De resten van een goot en een loden buis in de noordwestelijke hoek van een van de ruimtes (S40, 41) wezen wellicht op de aanwezigheid van een pomp en pompbak op deze plaats. Ook hier zijn

klampsteentjes gebruik. Mogelijk ging het om hergebruik. Onder de structuur lag een donkere vlek, bestaand uit steenkoolgruis (figuur 35).

In het zuidwesten bevond er zich buiten de hoofdfunderingen van het gebouw een rechthoekige overwelfde put. Het betrof wellicht een cisterne. Deze was opgetrokken in baksteen en kalkmortel, terwijl de opening is opgemetseld met behulp van een bastaardmortel (kalk + cement) en dus een herstelling of latere toevoeging is. De binnenzijde was afgewerkt met een pleisterlaag (figuur 36).

figuur 35: Mogelijke resten van de aanvoer en afvoer van gebruikswater. Deze wijzen op de aanwezigheid van ene pomp/pompsteen.

figuur 36: Cisterne in de zuidwesthoek van het opgravingsvlak.

Ten noorden van de citerne werd een ingestort gewelf vrijgelegd binnenin een vierkante structuur (S43) (figuur 37). Het betrof een beerput waarvan de wanden in verband stonden met de noordelijke fundering van het gebouw (S5) (figuur 38). De beerput werd deels opengebroken. De puinige opvulling werd niet waardevol bevonden om deze verder te onderzoeken of te bemonsteren.

Tegen de westzijde werd een tweede profiel aangelegd. Hierin waren verschillende puinpakketten waarneembaar, evenals de insteek van de beerput in baksteen en een beerput (S43) opgetrokken in vloertegels (15 x 15 x 2,5 cm) (S49) (zie *infra*) (figuur 39). Er werd geen dateerbaar materiaal in aangetroffen.

figuur 37: Zicht op het ingestort bakstenen gewelf van de beerput S43.

figuur 38: Noordelijke muur van de beerput S43. Deze staat in verband met S5. Deze laatste vertoont een vertrapping. Rechts is de insteek van de beerput zichtbaar (geregistreerd in profiel 2)

figuur 39: Beerput in vloertegels.

Door het vrijleggen van beerput S43 werd een zicht verkregen op de buitenmuur van de pastorie (S6). Deze bleek een fundering te hebben in onregelmatige natuursteenblokken, meer bepaald witte kalksteen. Het onregelmatige metselwerk, evenals de diepte, duiden dat het zeker een fundering betrof en geen parament. De natuursteen is wellicht gerecupereerd materiaal van een ander gebouw. Het is hierbij niet duidelijk of het van een oude fase van de pastorie betreft.

In de wand was aan de buitenzijde een opening aanwezig. Deze bevond zich ter hoogte van de reeds besproken plaats waar zich wellicht een pomp bevond. Deze opening in de fundering heeft dus te maken met aan-en afvoer van water. De nabijheid van de citerne is hierbij niet toevallig.

figuur 40: Opbouw van de fundering van de westelijke muur van de oude pastorie.

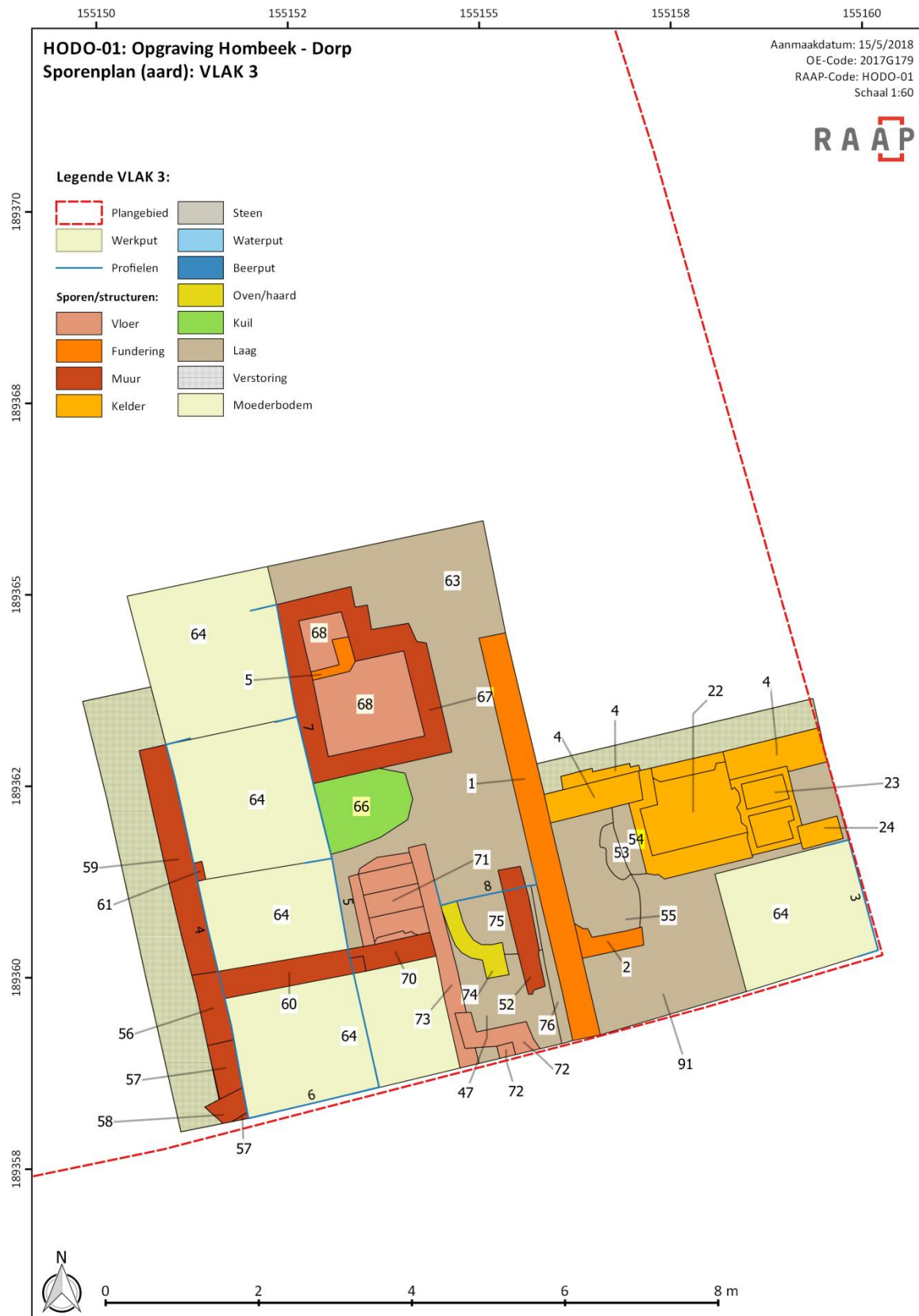
2.3.3 Vlak 3

Het derde vlak werd enkel in het centrale en oostelijke deel aangelegd (figuur 41, figuur 42). Het verkleinen van het opgravingsvlak was te wijten aan de vele verstoringen op alle andere plaatsen. Zoals hierboven besproken bevonden zich in het oosten de grote kelderruimtes. In het westen hadden de cisterne en beerkuilen het oude bodemarchief vergraven.

De aanleg van vlak 3 gebeurde in verschillende fases. In eerste instantie werd het deel tussen S6 en S29 verdiept, waarbij profiel 4 en 5 werden geregistreerd. Daarna werd de kant van profiel 5 verder verdiept tot vlak 3, waarbij het profiel dus werd weggegraven. Onderstaande foto geeft het overzicht van de situatie waarbij profiel 5 reeds was weggegraven.

figuur 41 Overzicht van vlak 3.

figuur 42: Opgravingsvlak 3 met aanduiding van de sporen en de verschillende profielen (schaal 1:60, bron: RAAP).

In het centrale deel kwamen heel wat nieuwe structuren aan het licht. Als eerste waren het resten van een oude kelder, gevormd door de sporen S56, S57, S60 en S70. De trap naar deze kelderruimte werd eveneens aangetroffen (S71). Twee treden zijn bewaard. Ook een deel van de vloer werd niet afgebroken. Deze bestond uit bakstenen. De diepte van de keldervloer bevond zich op ca. 6,5m TAW. De keldervloer is voor het overige oppervlak volledige uitgebroken. De trap moet om een onbepaalde reden zijn afgesloten door een muur. De kelder was opgevuld met vrij grof puin (S89). In het westen moet ooit een vrij groot keldergat (of deuopening?) aanwezig geweest zijn. Dit werd deels dichtgemetseld. Een afgeschuind vlak diende mogelijk als stortgat voor bv. kolen. De verschillende muren waren alle opgetrokken met behulp van kalkmortel. Ook het stortgat was afgevlakt met dergelijke mortel.

Het spoor S29, een muur die reeds in vlak 1 zichtbaar was, werd overheen de kelderruimte opgetrokken. Door inklinking van het puin vertoonde deze fundering breuken.

In het verlengd van de keldermuur S56 liep een muur/fundering waarvan de onderste rij stenen uit natuursteen bestond (S59). De relatie met de kelder is onduidelijk, zo ook met de muren/funderingen S61 en S62 waarover deze was gelegen. Deze laatste twee sporen maakten wellicht deel uit van een andere kelder. De muren van deze ruimte waren betrekkelijk dun, namelijk ca. 20 cm.

Een andere structuur betrof een volledige ommuurde vloer. Het ging om een betrekkelijk kleine ruimte. De vloer was gelegd met bakstenen. Het is niet duidelijk of het hier eveneens een kelder betrof, of een half ondergrondse ruimte. De vloer lag op ca. 6,90m TAW, en was dus minder diep dan de hierboven beschreven kelder. Rondom deze structuur bevond zich (de onderzijde van) de oude Ap horizont. Overheen deze vloer was de voorgevel van de jongste fase van de pastorie gebouwd (S5). De bakstenen in bastaardmortel getuigden hiervan.

figuur 43: Deel van profiel 5. Zicht op de muur S29 opgetrokken op de vulling van de oude kelder. Deze muur vertoont door inklinking verschillende breuken.

figuur 44: Zicht op profiel 4 met aanduiding van de verschillende sporen. Zowel links als rechts betreft het resten van kelders.

figuur 45: Links: Vlak 3: Bovenaanzicht op de trap (S71) en deel van een vloer. Een muur werd om ongekende reden op het einde van de trap gebouwd.

figuur 46: Rechts: Zicht op een (kwart?) van een mogelijke oven.

Heel anders van aard was een kwartronde structuur in baksteen, opgetrokken met leem als mortel. De vulling bestond uit houtskool en verbrande leem. De structuur liep slechts enkele centimeters diep. Dit was zichtbaar in profiel 6. Het betreft een deel van een oventje.

figuur 47: Vlak 3. Vooraan zicht op een mogelijke kleine kelder of half ondergrondse verdieping. Linksachter zicht op een deel van een oven.

2.4 Beschrijving van de vondsten

2.4.1 Aardewerk

2.4.1.1 onderzoeksmethodiek

Het aardewerk werd op het terrein met de hand ingezameld, en dit tijdens de aanleg van de opgravingsvlakken en het opkuisen ervan.

Het betreft zeer weinig materiaal. Omwille van deze reden werd elk fragment in detail beschreven.

2.4.1.2 Beschrijving

Spoor 45 – Put 1 – Vlak 2

° Vondstnummer: **V-5**

Context: Vrijleggen muur van haard

° Rood aardewerk: Telling: n=1, MAI=1

Fragment: rand

Determinatie vormsoort: bord

Datering: late 16^e E – 1^e helft 17^e E

° witbakkend aardewerk: Telling: n=2, MAI=1

Fragment: rand

Determinatie vormsoort: onbekend, mogelijk rand grape

Datering: late 16^e E – 1^e helft 17^e E

Spoor 47 – Put 1 – Vlak 2 (puinlagen tussen de muren)

° Vondstnummer: **V-3**

Context: afkomstig uit laag

° Rood aardewerk: Telling: n=1, MAI=1

Fragment: rand

Determinatie vormsoort: bord

Datering: 17^e - 18^e E

° Vondstnummer: **V-6**

Context: Afkomstig uit laag

° Grijs aardewerk: Telling: n=1, MAI=1

Fragment: rand

Determinatie vormsoort: voorraadpot?

Datering: 15^e – 1^e helft 16^e E

° Rood aardewerk: Telling: n=1, MAI=*

Fragment: horizontaal worstoor

Determinatie vormsoort: /

Datering: 17^e E – 18^e E

° Witbakkend aardewerk: Telling: n=1, MAI=1

Fragment: rand

Determinatie vormsoort: kamperpot

Datering: 17^e E

° Tinglazuur aardewerk (Faience): Telling: n=1, MAI=1

Fragment: rand

Determinatie vormsoort: bord

Witbeige baksel (>1640)

Datering: 2^e helft 17^e E – 1^e helft 18^e E

° Vondstnummer: **V-7**

Context: afkomstig uit laag

° Tinglazuur aardewerk (Majolica): Telling: n=1, MAI=1

Fragment: rand

Determinatie vormsoort: bord

Roze baksel (<1640)

Datering: 2^e helft 16^e – 1^e helft 17^e E

° Vondstnummer: **V-8**

Context: afkomstig uit laag

Tinglazuur aardewerk (Faience): Telling: n=1, MAI=1

Fragment: rand

Determinatie vormsoort: bord

Witbeige baksel (>1640)

Datering: 2^e helft 17^e E – 1^e helft 18^e

Spoor 52 – Put 1 – Vlak 2

Vondstnummer: **V-9**

Context: verdiepen muur

Grijs aardewerk: Telling: n=3, MAI=1

Fragment: bodem (n=2), rand (n=1)

Determinatie vormsoort: teil (n=1), bodem op losstaande meerledige standvinnen (n=2)

Sterk verweerde standvin wijst op intensief gebruik. Echter, doorboring bodem en roetsporen aan de binnenzijde (uitsluitend, niet od breuk), wijzen op een mogelijk secundair gebruik als vuurklok?, Doorboring lijkt ook secundair dus geen vergiet. Afgesprongen schilfers (hitte?)

Randtype teil: ongeribbelde, bandvormige rand met spitse top en licht geprononceerde doorn, randdiameter 40cm
Datering: 15^e – 1^e helft 16^e E

Spoor 55 – Put 1 – Vlak 3

° Vondstnummer: V-10

Context: verdiepen muur

° Donkergrijs steengoed aardewerk: Telling: n=1, MAI=1

Fragment: bodem (n=1)

Determinatie vormsoort: bodem op uitgeknepen standring (n=1, MAI=1)

Datering: 15e – 1e helft 16e E

2.4.2 Bouwmateriaal

Spoor 13 – Put 1 – Vlak 1

Van de vloer S13 werd 1 tegel ingezameld. Het betreft een cementtegel met bloemmotief in laagrelief, gemaakt in België. Op de onderzijde staat een stempel: *“Société Anonymes de produits réfractaires et céramique de Baudour. Oscar Gerard-directeur”*

Baudour, en meer bepaald de streek Mons-Borinage was gekend voor zijn talrijke faïence-, porselein- en aardewerkfabrieken. De productie van deze fabrieken was zeer omvangrijk en vond zowel op de binnenlandse als op de buitenlandse markt gretig aftrek. Over een periode van tweehonderd jaar werd deze productie verzekerd door een vijftigtal bedrijven van allerlei omvang.

In 1857 werd door Nicolas De Fuisseaux de franco-belgische ceramische nijverheid *“N.J. De Fuisseaux et Cie”* opgericht. Eén van de nakomelingen, Fernand de Fuisseaux, zal in 1898 zijn fabriek oprichten onder de naam *“SA des produits céramiques de Baudour”*. Oscar Gerard was er directeur van 1901 tot 1911.⁶

2.4.3 Algemeen

Deze weinige vondsten die voornamelijk in grote puinpakketten zijn aangetroffen wijzen op een datering tussen 15de en 1ste helft 18de eeuw. Ze geven bitter weinig informatie over de exacte datering van bepaalde sporen. De puinpakketten zijn immers ophogings- en/of dempingspakketten die sterk heterogeen zijn en waarvan het materiaal niet hoofdzakelijk van de site zelf komt.

6

http://www.geocities.ws/porcelaine_de_baudour/Histoire_2_DFB.htm

<http://www.leborinage.be/audour1.html>

<https://www.slideshare.net/YvesDenayer/guide-du-visiteur-de-lexposition-legs-glpin-mons-2013>

<https://trulyjuly.wordpress.com/2017/07/12/stuff-we-found-in-our-garden-belgian-tile-from-early-1900s/>

Het oudste materiaal komt echter goed overeen met de beginperiode van de bewoning op dit perceel.

Er is een afwezigheid van gesloten contexten die inzicht geven op de materiële cultuur in een bepaalde fase van de pastorie.

2.5 Beschrijving van de stalen

Er werd een bodemstaal genomen van het colluvium in het profiel 1. Dit door middel van een profielbak (M1). Dit staal diende om na het terreinwerk de opbouw eventueel nogmaals grondig te kunnen analyseren.

Van het veen werd een emmer staal genomen (M2). Een deel ervan is uitgezeefd op 1mm. Het residu is met het blote oog bekeken. Er zitten redelijk wat brokjes hout in. Er is een grote kans dat er ook kleiner plantmateriaal aanwezig is zoals zaden, al was dit met het blote oog niet te zien.

3 Datering en interpretatie van de site

De jongste muren behoren tot de pastorie die tot 1967 op het perceel aanwezig was.

Hat gaat meer bepaald om de buitenmuren, enkele binnenmuren, twee kelders, een cisterne, een beerput en een tuinpad. Door de projectie van het plan op de atlas der buurtwegen wordt duidelijk dat slechts een deel van het gebouw werd opgegraven, meer bepaald de westelijke vleugel en een deel van het (jongere) middenrisaliet.

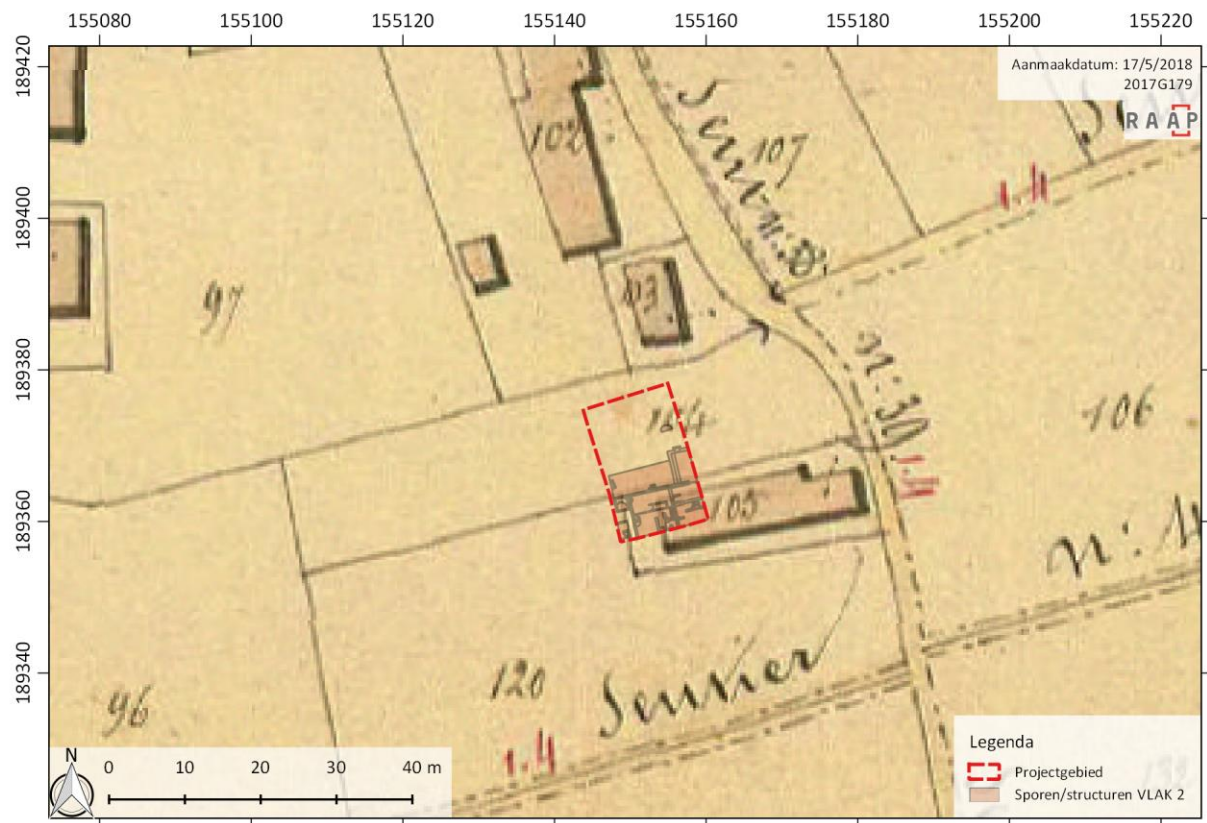
Het is duidelijk dat er heel wat bouwfases plaatsvonden, waarbij het gebouw werd uitgebreid of verbouwd. Het merendeel van het muurwerk kan in de 18de en 19de eeuw worden geplaatst. Het gaat om het muurwerk in vlak 1 en 2. Verbouwingen waren soms zichtbaar door gebruik van bastaardmortel, een mortel die in gebruik was in de 19de eeuw. Op basis van het gebruik van natuursteen kan geen datering worden gedaan. Het blijkt hier namelijk om hergebruik te gaan. Enkele muurresten en kelders in vlak 3 zijn wellicht ouder. Het was echter niet mogelijk deze te dateren.

Ook de vondsten bieden geen bijkomende gegevens met betrekking tot fasering en datering van bepaalde fases. Ze zijn voornamelijk afkomstig uit puinpakketten. Hun datering komt wel volledig overeen met de periode dat de pastorie in gebruik was (namelijk vanaf de 15de eeuw tot de 20ste eeuw).

Het eerste gebouw werd wellicht opgetrokken op een hellend perceel, dat reeds als landbouwgrond werd gebruikt (wellicht weiland, aangezien de aanwezigheid van de beek). Het terrein moet systematisch zijn genivelleerd, waarbij men met puinpakketten (mogelijk van de afbraak van een voorganger van de oude pastorie, maar evengoed aangevoerd) voornamelijk het noordelijke en centrale deel ophoogde. Het zuidelijke deel lijkt te zijn afgetopt.

Onder de oude Ap horizont werd op één locatie nog een ouder spoor aangetroffen. Dit kon echter niet worden gedefinieerd of gedateerd.

Het oorspronkelijke dynamisch landschap kon worden geregistreerd op basis van de aanwezigheid van een afzettingpakket (colluvium of alluvium) en een veenlaag.

figuur 48: Projectie van de aangetroffen sporen en structuren van vlak 2 op de Atlas der Buurtwegen, die gehergeorefereneerd werd (schaal 1:1.000, bron: Geopunt).

4 Synthese

Met het onderzoek van de zone gelegen voor het dorpshuis van Hombeek was het mogelijk een blik te werpen op de landschappelijke genese van het terrein, evenals de oudere bouwfases van de pastorie.

Het perceel is gelegen op de rand van een verdwenen beekdal van de huidige Leibeek. Landschappelijk gezien evolueerde het perceel van een eerder stabiel en nat milieu naar een dynamisch landschap. Dit resulteerde respectievelijk in veenvorming en helling- en alluviale afzettingen. Door het in cultuur brengen van het perceel ontstond een Ap horizont. Mogelijk was dit gebied in gebruik als weiland en later als tuin. Verschillende puinige ophogingspakketten wijzen erop dat het perceel systematisch werd opgehoogd. Uit geschreven bronnen is gekend dat tot in de 15de eeuw sprake is van overstromingen en ondergelopen kelders van het pastoriegebouw dat er toen al stond.

Het groot aantal verbouwingen die worden vermeld in het de archieven kende zijn neerslag op het bodemarchief. Het vele muurwerk en de kelders konden echter niet specifiek aan een bepaalde bouwfase worden gekoppeld. Enkel voor de jongste situatie was het mogelijk de muren en kelders te onderscheiden.

4.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?

Het betreft verschillende bouwfases van de pastorie. Door palimpsest van jongere kelders en water/beerputten was een groot deel van het oudere bodemarchief vergraven en hierdoor niet mogelijk om de verschillende structuren per bouw- of verbouwingsfase te verdelen.

Hier en daar werd een klein deeltje van het oorspronkelijke natuurlijk bodemarchief geregistreerd. Hierdoor kon een blik worden geworpen op de genese van het terrein.

- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?

Een groot deel van de constructies kunnen worden gelinkt met de jongste fase van de pastorie, zoals ze tot 1967 aanwezig was. De overige structuren (voornamelijk deze in vlak 3) kunnen niet exact worden gedateerd.

- Wat is de omvang en onderlinge samenhang van de aangetroffen sporen. Kan een fasering onderscheiden worden?

Het betreft alle sporen die te maken hebben met de pastorie, met uitzondering van een grondspoor die onder de oude Ap horizont aanwezig was en de bodemkundige lagen.

Naar fasering toe kan enkel een doorgedreven studie en vergelijkend onderzoek met de archieven eventueel meer informatie opleveren.

- Kan het onderzoek de gegevens uit het archeologisch vooronderzoek bevestigen of bijstellen?

Er werden weldegelijk resten van de oudere pastorie aangetroffen, en dit op ca. 40cm onder het maaiveld, zoals vooropgesteld in het Programma van Maatregelen van de archeologienota. Door de kleine opgravingsput, de afwezigheid van gesloten contexten uit oudere periodes (afvalkuilen,

beerputten, waterputten, ...) en een duidelijke fasering van de structuren was het echter niet mogelijk om een duidelijk beeld te schetsen van de oudere voorgangers en de materiële cultuur van de pastoor of andere bewoners.

- Is er materiële cultuur aanwezig die inzicht biedt in het functionele gebruik van de site?

Zie bovenstaande: neen

- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de vormer van het assemblage of de assemblages?

Zie bovenstaande: Door de afwezigheid van vondsten is hierover geen uitspraak te doen.

- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook materiële cultuur?

Zie bovenstaande: neen

- Welke analyses dienen uitgevoerd te worden om de kennis over (dit deel) van de site en in bredere zin de regio te verfijnen en/of bij te stellen?

Eventueel kan overgegaan worden tot een analyse van het veen om beter zicht te krijgen op het landschappelijke gegevens en de periode waarin dit veen zich ontwikkelde.

- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande archeologische kennis van de regio?

Aan de overzijde van de straat, in oorsprong de 'Dorpsloop', werden bij eerder onderzoek in het kader van de archeologienota een reeks landschappelijke boringen uitgevoerd. Op deze linker oever wezen de verschillende lagen op een oorspronkelijk Pleistoceen droogdal dat zich ingesneden heeft in het landschap. Daarna volgde een stabiele fase met de vorming van een A horizont. Dit is vermoedelijk te dateren in het vroeg- of midden-Holoceen. Daarna wordt het landschap opnieuw ingesneden door een actieve beek. Deze afzettingen worden afgedekt door laat-Holoceen colluvium. Er werden ook veen lagen aangeboord.⁷

De resultaten van het archeologisch onderzoek waren minder gericht op het landschappelijke luik. Evenwel werd ook langs deze rechter oever van de beek veen en colluvium geregistreerd. Een oude A horizont werd echter niet aangesneden. In dit opzicht leverende het onderzoek slechts duidelijke bewijzen van de reeds gekende landschappelijke informatie.

Wat het historisch luik betreft waren de resultaten minder van toepassing in het kader van kenniswinst voor de ruime regio.

⁷ Reyns, Claessens & Bruggeman, 2017.

5 Assessmentrapport

In het bovenstaande hoofdstukken werden de resultaten beschreven en geïnterpreteerd. In dit laatste deel wordt op basis van die resultaten een inschatting gemaakt van de potentieel voor kennisvermeerdering en welk onderzoek er eventueel nog dient te gebeuren.

5.1 Gehanteerde methoden, technieken en criteria

Door middel van een vlak dekkende opgraving werd getracht na te gaan of er oude voorgangers van de pastorie aanwezig waren en wat de landschappelijke evolutie was van de zone van het dorpsplein. De drie aangelegde vlakken werden niet over de volledige werkput aangelegd. Daar waar de bodem was verstoord door kelders en putten, evenals de tuinzone, werden niet geheel opgegraven. Hier werden immers geen sporen verwacht die van belang waren voor het archeologisch verhaal van dit perceel.

Er werden een vrij groot aantal profielen geplaatst om grip te krijgen op de opbouw en evolutie van het terrein.

5.2 Korte beschrijving van observaties en registraties

De vele structuren kunnen zonder twijfel gelinkt worden met verschillende fases van de pastorie. De oudste fases uit de 14/15de eeuw konden echter niet worden getraceerd, of werd niet herkend. Uit de resultaten kon worden afgeleid dat in haar ca. 600 jaar bestaan er heel wat verbouwingsfases hebben plaatsgevonden. Dit bleek ook uit de geschreven bronnen. Echter, met uitzondering van de constructie die tot 1967 aanwezig was, is het niet mogelijk om zicht te krijgen op de oudere volumes

Op basis van de bodemkundige registraties kan de evolutie van het terrein worden waargenomen: van een kleine beekdal waar zich een dik pakket veen afzette, naar een dynamisch milieu met erosie en beekafzetting, naar een eerder stabiele periode waarbij het land in cultuur werd gebracht en gebruikt werd als landbouwgrond en/of tuingrond. Beetje bij beetje werd het terrein genivelleerd in functie van de pastorie.

5.3 Beschrijving van het potentieel op kennisvermeerdering

Na de basisverwerking die noodzakelijk was voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen en het opstellen van het eindrapport bieden de gegevens de mogelijkheid om extra kennis te vergaren. Hierbij wordt de data die werd gecreëerd verder gebruikt.

Het mogelijk verder onderzoek kan zich richten op:

- Analyse van het veen: onderzoek naar de macroresten met het oog op het determineren van de aanwezige planten.
- Datering van het veen op basis van het aanwezige organische resten.
- Vergelijkend onderzoek van de archeologische resten met de geschreven bronnen om de verschillende bouwfases van het gebouw te achterhalen.

5.4 Waardering van het potentieel op kennisvermeerdering

Verder onderzoek van de sporen kan leiden tot meer gegevens inzake de bouwfases van het pastoriegebouw, of bijkomende belangrijke informatie verschaffen over de landschappelijke genese van het perceel.

In het kader van het archeologisch onderzoek is het wetenschappelijk van ondergeschikt belang om hier duiding over te krijgen. De waarde van de eventuele kennisvermeerdering bij verder onderzoek is zeer laag.

6 Bibliografie

6.1 Uitgegeven literatuur

DE RIDDER, F., 1934. *Geschiedenis der Parochie Hombeek*. Mechelen.

6.2 Onuitgegeven literatuur

REYNS, N., CLAESSENS, L. & BRUGGEMAN, J., 2017. *Archeologienota. Hombeek (Mechelen) - Dorpskern*. Rapporten All-Archeo 327.

RYSSAERT, C., PAULUSSEN, R., ORBONS, J. & ROBBERECHTS, B., 2016: *Hombeek – Vernieuwing Dorpsplein. Archeologisch vooronderzoek: bureauonderzoek, oriënterend landschappelijk booronderzoek, conceptrapport Odin*.

6.3 Websites

Geoportaal Onroerend Erfgoed:	http://geo.onroerenderfgoed.be
Geopunt:	http://www.geopunt.be
Cartesius:	http://www.cartesius.be
Inventaris onroerend erfgoed:	http://inventaris.onroerenderfgoed.be
Digitaal Terreinmodel	https://overheid.vlaanderen.be/producten-diensten/digitaal-hoogtemodel-dhmv

7 Bijlagen

- Bijlage 1: plannen
 - Sporenplan vlak 1
 - Sporenplan vlak 2
 - Sporenplan vlak 3
 - Inplanting Profielen
 - Hoogtemetingen vlak 1
 - Hoogtemetingen vlak 2
 - Hoogtemetingen vlak 3
 - Vondsten vlak 1
 - Vondsten vlak 2
 - Vondsten vlak 3
 - Syntheseplan vlak 1
 - Syntheseplan vlak 2
 - Syntheseplan vlak 3
- Bijlage 2: Plannenlijst
- Bijlage 3: Tekeningenlijst
- Bijlage 4: Fotolijst
- Bijlage 5: Sporenlijst
- Bijlage 6: Vondstenlijst
- Bijlage 7: Monsterlijst